

PIRMO
CIVILIZĀCIJU
MEKLĒJUMOS

MAIKĻS VUDS

PIRMO

CIVILIZĀCIJU
MEKLĒJUMOS

Michael Wood
IN SEARCH OF THE FIRST CIVILIZATIONS

No angļu valodas tulkojusi
ELITA ROZE
Mākslinieks
ULDIS BALTUTIS

© as per Woodlands Books Ltd's original edition
«This translation of *In Search of the First Civilizations* first published
in 2006 by BBC Worldwide Limited under the title *in Search of the First
Civilizations*, is published under licence from Woodlands Books Ltd».

Vāka foto © iStockphoto.com/javarman3

ISBN 978-9984-800-74-5

© «Izdevniecība Avots», 2009
© M. Vuds, teksts, 2009
© E. Roze, tulk. no angļu val., 2009
© U. Baltutis, vāks, 2009

SATURA RĀDĪTĀJS

Priekšvārds 7

I

IRĀKA – civilizācijas šūpulis 13

II

INDIJA – gara impērija 57

III

ĶĪNA – debesu mandāts 101

IV

ĒĢIPTE – civilizācijas pieradums 139

V

CENTRĀLAMERIKA – laika slogs 175

VI

BARBARISKIE RIETUMI 203

IRĀKA- CIVILIZĀCIJAS ŠŪPULIS

1849. gada ziemā jauns anglis, vārdā Viljams Loftuss, vadīja nelielu jātnieku vienību Dienvidirākas klajumos dienvidos no Bagdādes. Reiz šeit atradās ziedošā Haldeja jeb Babilonija; tagad te pletās tuksneši un purvi, ko apdzīvoja beduīni un pusnomadu ciltis, kuras turki nebija spējuši pakļaut savā ilgajā valdīšanas laikā Irākā. Loftusa ceļojums sākās palmām apaugušajos Eifratas krastos. Šeit pussabrukušās, no māla un dubļu maisījuma celtās mītnēs dzīvoja jūdi un kristiešu sektanti mandaji, bet līdzās mita musulmaņi, kuri joprojām bija saglabājuši senās Babilonijas tautas tradīcijas. Ar bijību Loftuss iegāja svētajās musulmaņu šiītu pilsētās, un neizdzēšamu iespaidu uz viņu atstāja neparastie aizliegtie rituāli. Svētvieta drūmais majestātiskums un senie apbedīšanas rituāli aizveda viņu tāltālos laikos, kad islāms vēl nebija radies. Loftuss redzēja kristiešu – nestoriešu kopienas, kuru senči bija apmetušies Irākā jau 5. gadsimtā. Viņu dogmas atšķīrās no Rietumu – (Romas katoļu) un Austrumu (pareizticīgo) baznīcas

postulātiem. Itin visur Loftuss saskārās ar tālo senatni. Jo patiešām: visām trim monoteisma reliģijām – kristietībai, jūdaismam un islāmam – sākums bija šeit, Abraāma zemē. Izglītotais 19. gadsimta eiropietis kristietis, kas lepojās ar savu kultūru, kuru uzskatīja par dominējošo pasaulē, pēkšņi saprata, ka arī viņa saknes ir šeit un ka tās iesniedz pat dziļāk par Seno Grieķiju. Loftuss rakstīja:

«Kopš bērnības mēs esam raduši uzskatīt šo zemi par cilvēku cilts šūpuli.» Šeit atradās Ēdenes dārzs, šeit cēla Bābeles torni, šeit lielo plūdu laikā viņi dzenāja Noasa šķirstu. Un šeit, «Sineāras zemē» (kas ir izkropļots Dienvidirākas senais nosaukums Šumera), kā rakstīts Pirmajā Mozus grāmatā, no māla un dubļu ķieģeļiem tika celtas pirmās pilsētas – Babilona, Akada un Jērika.

Dienvīdu līdzenuma lielāko daļu klāja purvi, un, ja tad nebija sausais periods, uz senās civilizācijas centru varēja nokļūt tikai laivās. Šo vietu apdzīvoja noslēpumainie madani – «purva arābi», kuru dzīve pa pusei norisa uz ūdens: viņi mita uz mākslīgi izveidotām niedru salām un zvejoja, braucot ar bitumenu klātās laivās. Madanu vadībā Loftuss šķērsoja «mirušo jūru sāls krastos». Un visur viņš redzēja senās civilizācijas apmetņu pēdas. Viņš nebūt nebija pirmais eiropietis, kas veica šo ceļu, – 18. gadsimta piecdesmitajos gados pie purva arābiem kādu laiku dzīvoja vācietis Karstens Nīburs, bet 19. gadsimta divdesmitajos gados Dž. Beiljs Freizers bija redzējis viņu apmetnes dienvīdu līdzenumā. Taču Loftuss gribēja izrakumos rast apstiprinājumu senajām leģendām. Viņa ceļa mērķis bija «vissvarīgākais un neparastākais Haldejas kurgāns», ko vietējie arābi sauca par Varku.

BUDISMS UN DŽAINISMS

Četras jūdzes no rosīgās Vārānasī apmēram 500 gadus p. m. ē. jauns indiešu princis teica sprediķi, kas mainīja pasauli. Viņa vārds bija Gautama, bet mēs, tāpat kā viņa sekotāji, pazīstam viņu kā Budu – «Apskaidroto». «Esmu nonācis pie secinājuma, ka cilvēku ciešanām jābūt izprotamām,» viņš teica. Gautamas atbilde uz mūžīgo cilvēces jautājumu ir vienkārša un absolūti indiska. «Cilvēku nelaimju cēlonis,» viņš sacīja, «ir pieķeršanās jūtām un materiālajām vēlmēm. Tieciet vaļā no šīm vēlmēm, un jūs būsiet atraduši ceļu uz glābšanos.» Viņa drūmā, ateistiskā mācība ātri izplatījās visā Āzijā – Ķīnā, Korejā, Japānā, kur budisms ir valdošā reliģija arī tagad.

Buda (563.–483. g. p. m. ē.) nebija vienīgais tā laika reliģiskais reformators. Mahavīra, džainistu pēdējais guru, kas nomira 477. gadā p. m. ē., bija viņa laikabiedrs. Džainisms, tāpat kā budisms, savā būtībā ir ateistisks, un Dieva eksistence nav atkarīga no ticības. Džainisti uzskata, ka visam pasaulē ir dvēsele. Viņi neatzīst vardarbību un ir veģetārieši. Pretēji budismam, džainisms Indijā ir pastāvējis kopš senseniem laikiem, it īpaši tirgotāju kopienās Rietumindijā. Daži pētnieki uzskata, ka šī reliģija ir radusies tirgotāju apmetnēs Indas ielejā. Džainisms ir dzīvs arī mūsdienās – Mahavīras mācība ir radusi atspoguļojumu Gandija ētikā, jo viņš piederēja pie Gudžarātas tirgotāju kastas, kurā džainisma tradīcijas bija ļoti stipras.

Gan budisms, gan džainisms pilnībā noliedz brahmaņu civilizāciju, dalījumu kastās un upurēšanas kultu (arī indoeiropiešu hierarhiju – tikai dievu–vīriešu pielūgšanu). Šis

Redaktore *Aina Cebura*
Maketētāja *Lilija Rīmicāne*

Reģistrācijas apl. Nr. 000330791. Formāts 84×108/32.
SIA «Izdevniecība Avots», Puškina ielā 1a, Rīgā, LV – 1050.
Iespiesta un iesieta a/s «Preses nams» Balasta dambī 3, Rīgā, LV – 1081.

Maikls Vuds

Pirmo civilizāciju meklējumos. – R.: «Izdevniecība Avots», 2009., 231 lpp., il.

Autors šajā aizraujošajā grāmatā pēta senās civilizācijas, to raksturu, kultūras mantojumu un liek padomāt, vai vēlāk izveidojusies Rietumu civilizācija un tās ideāli patiešām ir universāla vērtība?